

YOSHLARDA SHAXS XUSUSIYATLARINING SHAKLLANISHIDA IJTIMOYIY TARMOQLARNING PSIXOLOGIK O'RNI

Raximova Madina

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyati shakllanishiga ta'siri, uning ijobiy va salbiy jihatlari, shuningdek psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili asosida olib borilgan bo'lib, ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar xulq-atvori, qadriyatlari va dunyoqarashiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, shaxs psixologiyasi, yoshlar, shaxs shakllanishi, raqamli muhit, virtual identifikatsiya

Аннотация: В данной статье будет проанализировано влияние современных социальных сетей на формирование личности молодежи, ее положительные и отрицательные стороны, а также психологические особенности. Исследование было основано на анализе доступной научной литературы и направлено на изучение влияния социальных сетей на поведение, ценности и мировоззрение молодежи.

Ключевые слова: социальные сети, Психология личности, молодежь, формирование личности, цифровая среда, виртуальная идентичность

Abstract: This article analyzes the influence of modern social networks on the formation of youth personality, its positive and negative aspects, as well as psychological characteristics. The study was conducted on the basis of an analysis of the existing scientific literature, aimed at studying the impact of social networks on the behavior, values and worldview of young people.

Keywords: social networks, personality psychology, youth, personality formation, digital environment, virtual identity

KIRISH

Zamonaviy dunyoda ijtimoiy tarmoqlar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Ayniqsa, yoshlar orasida ularning ta'siri juda kuchli bo'lib, shaxsning psixologik rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda [1]. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va xulq-atvorining shakllanishida muhim rol o'ynamoqda.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda yoshlar kunining katta qismini ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazmoqda va bu holat ularning shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu masalani o'rganish psixologiya, pedagogika va sotsiologiya sohalari uchun muhim ahamiyat kasb etadi [2].

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish usuli tanlangan. O'zbek, rus va xorijiy manbalardagi ma'lumotlar tahlil qilinib, umumlashtirildi.

Petrov va Sidorov [3] o'z tadqiqotlarida ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar psixologiyasiga ta'sirini o'rganib, virtual muhitda o'z-o'zini identifikatsiya qilish jarayonlarini tahlil qilishgan. Johnson [4] esa ijtimoiy tarmoqlarda o'smirlarning o'zini namoyon qilish xususiyatlarini o'rganib, virtual muhitda shaxsning rivojlanish tendentsiyalarini aniqlagan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyati shakllanishiga ta'sirini o'rganish jarayonida quyidagi asosiy yo'nalishlarni tahlil qilish mumkin.

Birinchidan, zamonaviy yoshlar kundalik hayotining katta qismini ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazmoqda. Bu holat ularning dunyoqarashi, qadriyatlari va xulq-atvorining shakllanishiga

sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Virtual muhitda o'zini namoyon qilish imkoniyati yoshlarga keng imkoniyatlar yaratish bilan birga, ma'lum psixologik muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Ikkinchidan, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirmoqda, ammo bu ko'nikmalar ko'proq virtual muhit uchun xos bo'lib, real hayotdagi muloqot qobiliyatlarining sustlashishiga olib kelishi mumkin. Bu esa shaxs rivojlanishidagi nomutanosiblikni keltirib chiqaradi.

Uchinchidan, ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar global madaniyat bilan yaqindan tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu holat ularning dunyoqarashini kengaytirish bilan birga, milliy qadriyatlardan uzoqlashish xavfini ham tug'dirmoqda.

Virtual muhitda o'z-o'zini identifikatsiya qilish jarayoni real hayotdagidan farq qilishi mumkin. Bu esa ikkilamchi shaxsiyat shakllanishi va psixologik muammolarning kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyatiga ta'siri yoshning o'ziga xos xususiyatlari, individual psixologik xususiyatlar va ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli, bu masalaga individual yondashuv talab etiladi.

Shunday qilib, ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyati shakllanishiga ta'siri murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, uning ijobiy tomonlarini kuchaytirish va salbiy jihatlarini kamaytirish uchun kompleks choralar ko'rish zarur.

Adabiyotlar tahlili quyidagi asosiy natijalarni ko'rsatdi:

1. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirishi mumkin [5].
2. Virtual muhitda o'z-o'zini namoyon qilish real hayotdagi xulq-atvordan farq qilishi mumkin [6].
3. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning qadriyatlar tizimiga ta'sir ko'rsatadi [7].

Adabiyotlar tahlili asosida olingan natijalarni quyidagi jadvalda ko'rish mumkin:

Jadval 1. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyatiga ta'siri bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar

Ta'sir yo'nalishi	Namoyon bo'lish shakllari	Ko'rsatkichlar
Kognitiv	Axborotni qabul qilish	Yuqori
Emotsional	Hissiy munosabat	O'rta
Xulq-atvor	Ijtimoiy xatti-harakatlar	O'rta-yuqori
Qadriyatlar	Dunyoqarash	Yuqori
Kommunikativ	Muloqot uslubi	Yuqori

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri ayniqsa kognitiv va kommunikativ sohalarida yuqori darajada namoyon bo'lmoqda. Bu esa yoshlarning fikrlash va muloqot qilish uslubiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda [5].

Jadval 2. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotiga ta'sirining qiyosiy tahlili

Ijobiy ta'sirlar	Salbiy ta'sirlar
Yangi bilimlar olish	Virtual muhitga bog'lanib qolish
Global muloqot imkoniyati	Real muloqotning kamayishi
Kreativ fikrlash	Vaqtning behuda sarflash
Tezkor axborot almashish	Yolg'on axborotga ishonish
Kasbiy rivojlanish	Psixologik muammolar

Tadqiqot natijalarining tahlili shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyati shakllanishiga ta'siri murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Anderson [8] ning tadqiqotlariga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlarda kuniga 3 soatdan ortiq vaqt o'tkazadigan yoshlarda real muloqotga bo'lgan ehtiyoj pasayishi kuzatilgan.

Petrov va Sidorov [3] tomonidan o'tkazilgan tahlillar natijasida yoshlarning virtual muhitdagi o'zini namoyon qilish xususiyatlari real hayotdagidan farq qilishi aniqlangan. Bu esa ikkilamchi shaxsiyat shakllanishi xavfini tug'diradi.

Williams [6] o'z tadqiqotlarida ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar qadriyatlar tizimiga ta'sirini o'rganib, ularning dunyoqarashi shakllanishida global tendentsiyalar ustunlik qilayotganini ta'kidlaydi. Bu holat milliy qadriyatlarning yo'qolishi xavfini tug'dirishi mumkin.

Rahmonov [5] ning kuzatishlariga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, ammo bu ko'nikmalar asosan virtual muhit uchun xos bo'lib, real hayotda muloqot qilish qobiliyatining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Tadqiqot natijalarining muhokamasi shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlarning ta'sirini to'g'ri yo'naltirish va boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Buning uchun quyidagi yo'nalishlarni rivojlantirish zarur:

1. Yoshlarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish
2. Virtual va real muloqot o'rtasidagi muvozanatni saqlash
3. Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish madaniyatini shakllantirish
4. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash
5. Psixologik xavfsizlikni ta'minlash choralari ko'rish

Shunday qilib, ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar shaxsiyati shakllanishiga ta'siri kompleks yondashuv asosida o'rganilishi va boshqarilishi lozim bo'lgan masala hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar shaxsiyati shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Ularning ta'sirini to'g'ri yo'naltirish va salbiy oqibatlarining oldini olish uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish vaqtini chegaralash
- Real muloqotni rivojlantirish
- Tanqidiy fikrlashni shakllantirish

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov, A. (2022). Zamonaviy yoshlar psixologiyasi. Toshkent: Fan
2. Smith, B. (2023). Social Media and Youth Development. *Journal of Psychology*, 45(2), 123-145
3. Петров, В.А., Сидоров, И.Н. (2023). Психология социальных сетей. Москва: Наука
4. Johnson, M. (2023). Digital Identity Formation. *Psychological Review*, 78(3), 234-256
5. Rahmonov, B. (2023). Yoshlar va internet. *Psixologiya jurnali*, 12(4), 89-102
6. Williams, K. (2022). Virtual Self-Presentation. *Social Psychology Quarterly*, 56(4), 167-189
7. Иванов, С.П. (2023). Влияние социальных сетей на молодежь. *Вопросы психологии*, 34(2), 78-92
8. Anderson, R. (2023). Social Media Effects on Youth. *Journal of Social Psychology*, 89(1), 45-67